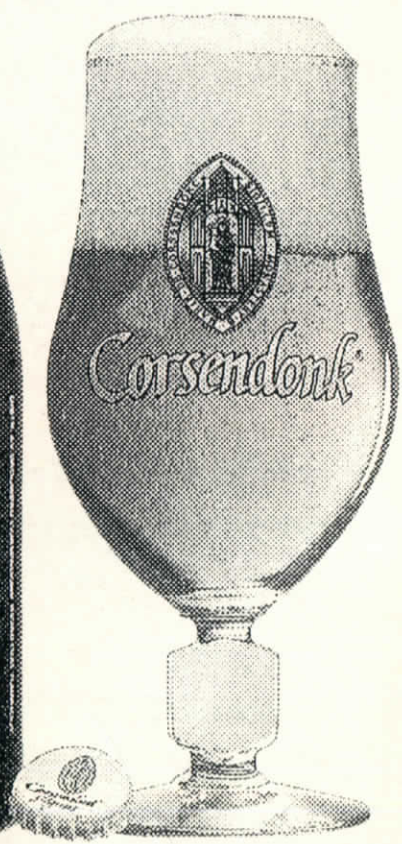
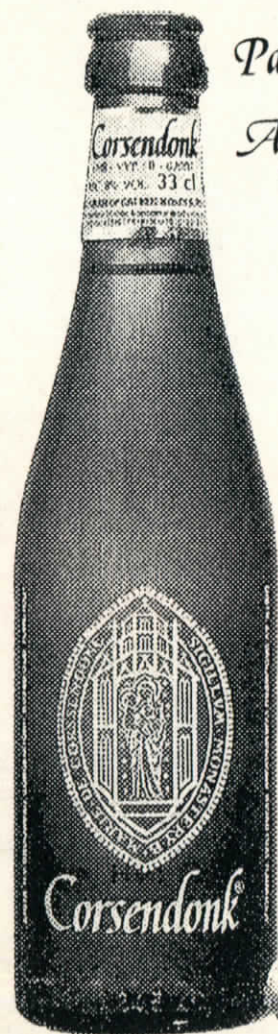

Corsendonk bier

Pater zacht en donker

Agnus pittig en blond

CORSENDONCA

Trimestriel tijdschrift
15^e jaargang
september 2000
ISSN 0779-5785

V.u. Roger Van Mierlo
Draaiboorn 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte - Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

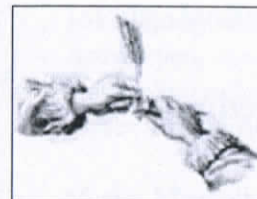
ALLE VERZEKERINGEN

St.-Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© CORSENDONCA : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "Uit Corsendonca" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Omslagillustratie : Corneel (Kees) Dierckx ° Beerse 17 april 1869 † Oud-Turnhout 5 september 1945. Hier voor zijn woning op de priorij van Corsendonk.

CORSENDONCA

Voorwoord

De afgelopen zomer zal de geschiedenis ingaan als koud en vooral regenachtig. Hopelijk heeft iedereen toch voldoende kunnen genieten van de vakantie om er terug met volle moed

tegenaan te gaan. Vakantieperiodes betekenen voor *Corsendonca* meestal geen rustperiode. En ook in 2000 heeft onze kring niet stil gezeten. Dit najaar staan er twee publicaties op het programma.

In september rolt "*Kuierend langs de Oud-Turnhoutse hoevens*" van de persen. Samen met de Landelijke Gilden van Oosthoven en Oud-Turnhout werkte *Corsendonca* mee aan de actie hoevebenamingen. Marc Berrens schreef heel wat boeiende historische en heemkundige informatie bij elkaar over de deelnemende landbouwbedrijven. Het is dan ook een werk geworden dat heel wat nieuwe informatie over de Oud-Turnhoutse boerderijen bevat.

En eindelijk, op 21 oktober, stelt *Corsendonca* de resultaten voor van de archeologisch onderzoeken aan de Sint-Bavokerk welke tijdens de zomer van 1996 en in het voorjaar van 1998 plaatsvonden. Aan dit boek wordt een studiedag gekoppeld over archeologie, die ook de geïnteresseerde heemkundige moet aanspreken. Als alles volgens plan verloopt zal Vlaams Minister Johan Sauwens, bevoegd voor archeologie, het slotwoord van deze studiedag verzorgen. Dit is een duidelijke erkenning en waardering voor het werk dat onze heemkundekring in deze materie geleverd heeft.

De vertaling uit het Latijn van *Corsendonca*, het oudste geschiedkundig werk over de priorij, dat eveneens op het programma stond voor dit najaar, wordt evenwel uitgesteld. Het kostenplaatje dat hieraan gekoppeld is, kregen we voorlopig nog niet rond. De reproductierechten voor de originele afbeeldingen uit de handschriften van Corsendonk, die we in kleurendruk willen opnemen, lopen erg hoog op. Maar uitstel is geen afstel. Ook in het volgende jaar gaat de werking van onze kring immers verder.

Wim van Hout
Voorzitter

Regionale Studiedag Archeologie

**Graven in de geschiedenis
van Taxandria**

Zaterdag 21 oktober 2000
Ontmoetingscentrum De Djoelen,
Steenweg op Mol 3, Oud-Turnhout, België

De laatste jaren is er heel wat archeologisch onderzoek uitgevoerd in de Belgische Kempen en op de Zuid-Nederlandse zandgronden. Tijd om eens bij te praten!

- Luc Van Impe (Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, Vlaamse Gemeenschap, Zellik): Depots met bronzen bijlen en gouden ringen: spaarpotten of rituele verspilling?
- Guido Cuyt (Antwerpse Vereniging voor Romeinse Archeologie, Wilrijk): Wijnegem, van vroege IJzertijd tot Middeleeuwen.
- Henk A. Hiddink (Archeologisch Instituut, Vrije Universiteit, Amsterdam): Enkele recente opgravingen in Zuid-Nederland en hun wetenschappelijk kader.
- Arno A.A. Verhoeven (Archeologisch Diensten Centrum, Bunschoten): Terugblik en vooruitzicht op het Nederlandse Kempenproject.
- Guido Creemers (Provinciaal Gallo-Romeins Museum, Tongeren) en Linda Bogaert (Bureel Provinciaal Archeoloog, Provinciebestuur Limburg, Tongeren): Archeologie en landinrichting.

- Joke Bungeneers (Dienst Kunstpatrimonium, Provincie Antwerpen, Antwerpen): Het projectarcheologisch onderzoek op het traject van de HST tussen Antwerpen en de Nederlandse grens.
- Mieke Maes en Cyriel Verbeek (Dienst Kunstpatrimonium, Provinciebestuur Antwerpen, Antwerpen): Sporen uit de IJzertijd en de Middeleeuwen in Ekeren - Het Laar.
- Guido van den Eynde (Afdeling Archeologie, Vakdirectie Breda's Museum, Breda): Breda West. Archeologisch onderzoek naar de bewoningsgeschiedenis van de West-Brabantse zandgronden.
- Astrid De Wachter (Vakgroep Geografie, Universiteit Gent, Gent): Over schapen en wol, en de rol van de hertog in de 13de eeuwse Kempen.
- Rica Annaert (Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, Vlaamse Gemeenschap, Zellik): Het middeleeuwse Oud-Turnhout op het spoor.

Onder het motto 'Alles wat u over archeologie wilde weten, maar nooit durfde vragen' is er ruim tijd voorzien voor discussie.

Tijdens de dag zal de publicatie over de opgravingen in Oud-Turnhout en archeologie in de streek voorgesteld worden. U kan zich aanmelden vanaf 9u00. De eerste lezing start om 9u40. Na afloop van de studiedag omstreeks 17u00 is er een receptie.

Heemkundekring Corsendonca
in samenwerking met
Kultuurraad voor de Kempen - Werkgroep
Archeologie

Inschrijving (**tot 7 oktober**) en informatie:

Heemkundekring Corsendonca
Polderstraat 57 2360 Oud-Turnhout, België tel: 014 / 42 65 85
e-mail: R.Cornelis@advalvas.be

..... schrijft zich in
voor de REGIONALE STUDIEDAG ARCHEOLOGIE op
zaterdag 21 oktober te Oud-Turnhout (inclusief dagbrochure
en receptie).

Adres:

Telefoon:

E-mail:

Heemkundekring/Instelling Anders:.....

- Studiedag met 's middags Kempische koffietafel: 450 BEF
of 25 NLG / studenten 350 BEF of 19 NLG
- Studiedag zonder Kempische koffietafel: 200 BEF of 11
NLG / studenten 100 BEF of 6 NLG

Hoe betalen :

in België: Corsendonca - Oud-Turnhout 646-6074380-60

in Nederland: Corsendonca te Oud-Turnhout 1038.45.089

Lezingenreeks Cultuurhistorie in de Kempen

Als gevolg van samenwerking tussen een groot aantal verenigingen en instellingen die werkzaam zijn op het gebied van kempische cultuurhistorie gaat in het komende najaar een boeiende lezingenreeks over de geschiedenis van de Kempen van start. Aan de hand van verschillende historische bronnen zullen deskundigen hun onderwerp nader uiteenzetten. Belangstellenden wordt geadviseerd om zich tijdig aan te melden omdat de ruimte beperkt is. Aanmeldingen worden in volgorde van binnenkomst verwerkt.

De vroegste bewijzen van bewoning in de Kempen gaan ca. 40.000 jaar terug. Het landschap waarin de vroegste bewoners zich moesten zien te handhaven, zag er heel anders uit dan nu. Zij wisten zich al rondtrekkend in leven te houden met jacht en het verzamelen van voedsel. Uit archeologische vondsten blijkt dat de eerste nederzettingen in de Kempen ca. 13.000 jaar geleden zijn ontstaan. Daarbij moet gedacht worden aan eenvoudige kampementen van een of meer families op een zeer beperkt oppervlak. Wanneer de eerste boeren in de Kempen met de landbouw begonnen zijn is (nog) niet bekend. De Kempen is rijk aan archeologische monumenten zoals grafheuvels. Deze dateren globaal uit de periode 2000 – 1500 voor onze jaartelling. De prehistorie van de Kempen is het onderwerp waarover de heer Nico Arts, archeoloog van Eindhoven en Helmond, zal spreken. In zijn bijdrage zal hij een beeld geven van wat bekend is over het landschap en de samenleving van de Kempen in de prehistorie.

Met de komst van de Romeinen naar onze streken, kwam een einde aan de prehistorie. De Romeinen introduceerden het schrift

op grond waarvan de oudste schriftelijke vermeldingen dateren. Maar veel meer over mensen en samenleving uit de Romeinse tijd in de Kempen is bekend geworden uit archeologische vondsten. Hieruit blijkt dat de Romeinse en de inheemse cultuur elkaar wederzijds hebben beïnvloed. In zijn bijdrage zal Nico Roijmans, hoogleraar provinciale Romeinse archeologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, ingaan op de vraag wie die 'Romeinen' waren en hoe zij contact onderhielden met de stammen die in dit gebied woonden.

De opkomst van het Christendom in de Romeinse tijd strekte zich niet uit tot in de Kempen. Maar na het zendingswerk van Willibrord en zijn navolgers zou vanaf de 8ste eeuw het Christendom in onze streken geleidelijk wortel schieten. Enkele oorkonden getuigen van de werkzaamheid van Willibrord die in de jaren tussen 700 en 720 ook de Kempen bezocht. In de tiende eeuw viel de Kempen onder het toezicht van het bisdom Luik. De groeiende invloed van de kerk blijkt o.a. uit de stichting van een aantal kloosters en kapittels in de twaalfde eeuw zoals de kloosters van Postel, Tongerlo, Averbode en Hooidonk en de kapittels van Oirschot, Hilvarenbeek en Sint-Oedenrode. Deze instellingen kwamen tot stand door nauwe samenwerking tussen de kerk en de lokale adel. Dankzij geschreven en verhalende bronnen die hiermee verbonden zijn, komt de Kempen uit de mist van de geschiedenis tevoorschijn. Landschap en bevolking krijgen meer reliëf. In zijn bijdrage zal Arnoud-Jan Bijsterveld, bijzonder hoogleraar Cultuur in Brabant aan de Katholieke Universiteit Brabant, ingaan op het samengaan van kerk en wereld in de kloosters en hun beheer van wereldlijke goederen. Veel informatie over kerk en adel in de middeleeuwen is afkomstig uit schriftelijke bronnen. Dit is veel minder het geval waar het gaat om de boeren en hun wijze van samenleven. Archeologisch onderzoek kan echter bijdragen aan het antwoord

op de vraag hoe boeren in de Kempen hun bestaan vorm gaven. In de vroege middeleeuwen werd begonnen met de ontginning van het gebied. Maar uit onderzoek blijkt dat deze ontwikkeling in de negende en tiende eeuw afneemt. Vanaf de twaalfde eeuw worden de ontginningen weer ter hand genomen en verandert het landschap van bos naar meer open gebied met weidegronden. Restanten van huizen en boerderijen die bij opgravingen aan het licht komen, bieden informatie over technische mogelijkheden en uitingen van volkscultuur. Tot ca. 1300 blijken geen dorpsgemeenschappen tot ontwikkeling te zijn gekomen. Het ontstaan van Middeleeuwse nederzettingen en het boerenhuishouden in de volle Middeleeuwen in de Kempen is het onderwerp waarover de archeoloog Twan Huijbers een proefschrift voorbereidt. In zijn bijdrage aan de reeks zal hij op dit onderwerp nader ingaan.

Naast schriftelijke bronnen en archeologische bronnen vormt ook filmmateriaal een bron voor de kennis van het verleden. Vanzelfsprekend gaat het hierbij om het recente verleden. Frank van der Made, verbonden aan het Brabants Filmarchief, zal filmbeelden uit en over de Kempen tonen en ingaan op de vraag waarom ook filmmateriaal een waardevolle bron voor de geschiedbeoefening is. Duidelijk wordt in ieder geval dat in de Kempische samenleving in korte tijd veel veranderd is.

Een fietsexcursie op zaterdag 28 oktober maakt deel uit van het programma.

De lezingenreeks wordt georganiseerd door de Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening (BRG) in samenwerking met de heemkundekringen De Acht Zaligheden, De Hoge Dorpen, De Mierden, Pladella Villa, Heemkunde Werkgroep Reusel, Museum 't Oude Slot Veldhoven, het Eichamuseum Bergeijk, het Streekarchief Regio Eindhoven en de Bibliotheek Veldhoven.

De bijeenkomsten vinden plaats in Gemeenschapshuis Den Tref, Alexanderhof 7 te Hapert op dinsdagavond tussen 20.00 uur en 22.00 uur.

Het programma werd als volgt samengesteld:

- 26 september 2000 – Drs. Nico Arts
De eerste bewoners; De prehistorie van de Kempen
- 10 oktober 2000 – Prof. Dr. Nico Roijmans
Inheems of Romeins? ; De invloed van de Romeinen in de Kempen
- 17 oktober 2000 – Prof. Dr. Arnoud-Jan Bijsterveld
Kerk en Wereld; Over de kloosters in de Kempen
- 24 oktober 2000 – Drs. Twan Huijbers
Boeren en Cultuur; Landschap en bewoning in de middeleeuwse Kempen
- 7 november 2000 – Drs. Frank van der Made
Verleden in beweging; ‘oud’ filmmateriaal als historische bron voor de Kempen

Een fietsexcursie op 28 oktober 2000 maakt eveneens deel uit van het programma.

De deelnamekosten voor vijf lezingen, de fietstocht en koffie bedragen slechts fl. 40,- per persoon.

Belangstellende voor deze reeks kunnen zichzelf een plaats garanderen door tijdige aanmelding bij de stichting BRG, Postbus 1104, 5200 BD 's Hertogenbosch, Nederland. Telefoon: 00 31 73 – 614 61 93. Fax: 00 31 73 – 612 70 45. E-mail: brg.brabant@wxs.nl. Nadien ontvangt u een acceptgiro van de stichting BRG.

Heemkunde en familiekunde op de informatiesnelweg

De laatste jaren heeft de evolutie van de techniek op allerlei vlakken een enorme vlucht genomen. Het gebruik van de computer met al zijn toepassingsmogelijkheden is uit onze hedendaagse samenleving niet meer weg te denken. In de meeste - vooral jonge gezinnen - heeft de computer al lang zijn intrede gedaan. Steeds meer mensen hebben intussen ook een eigen internetaansluiting of kunnen in de bibliotheek of het cybercafé terecht om op het World Wide Web (WWW) te surfen. Ook de heemkundigen maken meer en meer gebruik van dit nieuwe medium. Daarom willen graag enkele interessante sites van onze collega-heemkundigen aan u voorstellen.

Onder impuls van Marc Vermeeren van heemkundekring Nicolaus Poppelius uit Ravels Weelde en Poppel werd veel interessante informatie over deze dorpen verzameld. Wie op zoek is naar genealogische of historische informatie over Ravels, Weelde en Poppel moet zeker een kijkje nemen op de volgende website:

<http://users.skynet.be/Ravels-Weelde-Poppel>

Hierin werden o.a. opgenomen: Bevolking Ravels-Weelde-Poppel 1340-1880 (cijnsboeken, volkstellingen, parochieregisters en burgerlijke stand), studies over de plaatsnamen van Ravels-Weelde-Poppel, diverse biografieën, Poppel Toen en Nu, Wel en wee in Weelde, diverse monografieën, collectie bidprentjes (10.000 stuks) en

rouwbrieven, archeologische informatie en nog veel meer. In totaal zijn nu meer dan 6000 bladzijden (!) on-line te raadplegen. Voor meer informatie over deze website kan je steeds terecht bij Marc Vermeeren, De Meerkens 10, 2382 Poppel. E-mail: marc.vermeeren@skynet.be

**Activiteiten van de Vlierbes
(Beerse-Vlimmeren) in het najaar 2000**

UITNODIGING

**TENTOONSTELLING
BEERSE EN VLIMMEREN IN DE 20STE EEUW**

Nu we het nieuwe millennium binnenstappen, willen we eens terugblikken op de geschiedenis van Beerse en Vlimmeren tijdens de laatste honderd jaar. In een massa oude foto's zien we hoe het dorpsbeeld veranderde, hoe het verenigingsleven zich ontwikkelde en welke markante gebeurtenissen Beerse en Vlimmeren beleefden van 1900 tot 2000. Tegelijk stellen we u ook ons 22ste jaarboek voor.

De tentoonstelling is open op
zaterdag 14 oktober van 15 tot 18 uur
zondag 15 oktober van 10 tot 18 uur

Wij vragen aan onze leden bij die gelegenheid hun jaarboek 2000 te komen afhalen. Ook andere publicaties zijn er te koop.

**GRATIS TOEGANG
IEDEREEN VAN HARTE WELKOM**

Uitnodiging

NOCTURNE

donderdag 23 november 2000 van 18 tot 22 uur

De Vlaamse Museumvereniging organiseert van 23 november 2000 tot 23 november 2001 een Nocturneproject, waarbij elke donderdag gedurende één jaar telkens één of meer musea de deuren open houden tot 22 uur. Heemkundig museum Tempelhof schreef onmiddellijk in voor dit project en heeft de eer de rij te openen op donderdag 23 november. In een feestelijk verlicht kader krijgt u dan eens een andere kijk op ons museum. En we voegen er nog wat aan toe: in het gezellige kader van ons museumcafé 't Koetshuis houden wij een vertelavond. U kunt dan gerenommeerde vertellers zoals Jef Bolckmans, Jan Nagels en Karel Willemsens aan het woord horen over het rijke verleden van Beerse en zijn kleurrijke figuren. Allemaal zelf beleefd en echt waar.

Iedereen van harte welkom en zoals steeds: toegang gratis!

Uit het aankondigingsblad van 15 september 1900

Band bij Van Reusel

Dinsdag nacht werd de bevolking van Oud-Turnhout in opschudding gebracht door het gelui der stormklok en het geroep van brand!

Er was inderdaad een verschrikkelijke brand uitgebarsten in de woning van M. Felix Van Reusel, rademaker, herbergier en bakker. Nevens de woning en de herberg heeft men een groot houtmagazijn en daarnaast de rademakerij.

Het vuur had reeds zulke uitbreiding genomen vooraleer men het bemerkte, dat de bewoners slechts met de grootste moeite aan het gevaar konden ontsnappen. Met de grootste moeite kon men er in slagen de kinderen te redden. Geheel het gebouw stond reeds in brand toen er hulp opdaagde, ook is er bijna niets kunnen gered worden. Toen het alarm gegeven werd, waren de pompiers van Turnhout en Oud-Turnhout spoedig ter plaatse, doch aan blussen kon niet meer gedacht worden. Woning, herberg, magazijn, rademakerij, bakkerij en stal werden met geheel den inhoud de prooi der vlammen. Maandag had Van Reusel nog 14 zakken bloem ontvangen, welke ook zijn vernield. Men zegt dat ook ene aanzienlijke som geld in den brand gebleven is. Twee varkens en twee geiten zijn in den brand omgekomen.

De oorzaak der ramp is niet gekend.

De schade moet zeer groot zijn, maar alles is gelukkig verzekerd. De vuurgloed kon men op verren afstand waarnemen. Van heel het gebouw blijven nog enkel vier zwartgebrande muren staande.

Jongens waren de brandstichters.

Het aankondigingsblad van 29 september 1900 verhaald verder.

Onze lezers herinneren zich den vreselijke brand, die een 14 tal dagen geleden de woning en het werkhuis vernielde van den herbergier en wagenmaker Felix Van Reusel, in het dorp te Oud-Turnhout.

Het kwam den persoon, die het eerst op het toneel der ramp toesnelde, wel iets wat vreemd voor, dat de uitgestrekte gebouwen op weinige minuten langs alle kanten door vlammen waren omringd. En toen reeds werd er verhaald dat er een sterke reuk van petrol was waargenomen. Zondag avond bevond zich in ene herberg op het einde van de Otterstraat alhier, een jongetje van 11 jaar, dat aan den herbergier toevertrouwde dat zijn twee broers, insgelijks jongens van zijnen ouderdom, 13 en 10 jaar oud, de woning van Felix Van Reusel hadden in brand gestoken. De jongens zouden uit wraak hebben gehandeld, omdat de huisgenoten van Van Reusel hen in den dag enen boterham zouden geweigerd hebben.

De deugnieten vonden langs den weg ene ouden kruik, gingen daarin petrol halen bij enen winkelier dien de knaap wist aan te wijzen. Zij begoten stro en hout, nabij het magazijn en elders gelegen, met het gevaarlijke vocht en deden het alles rond middernacht in lichtelaaie vlam opgaan.

De herbergier, na den jongen harmonicaspeler gehoord te hebben, ging aanstonds bij de politie onzer stad het verhaal mededelen van den knaap, wat voor gevolg had dat maandag morgen gendarmen onzer stad zich reeds vroeg met bedoelden jongen te Oud-Turnhout bevonden om ter plaatse het onderzoek te beginnen en de verklaringen van den jongen muzikant te controleren.

Naar men ons mededeelt, zouden de twee jongens, die van brandstichting beschuldigd worden, zich op dit ogenblik in de staatsweldadigheidsschool te Mol bevinden.

De jongens heten F. en L. C., en zijn te Dendermonde geboren. Men kan wel denken, dat de onthullingen van den kleine Hendrik C.. te Oud-Turnhout ene grote opschudding hebben teweeg gebracht.

De leiding in de oorlogsjaren.

Onder v. l. n. r. Jos Lenaerts, Jef Wuyts, en Eugene Hermans.

Boven v. l. n. r. Corneel Verstraelen, Omer Dingenen, en Maurice De Proost.

De Chiro

De Chiro van Oud-Turnhout werd gesticht, ik geloof in 1941 in volle oorlogstijd. De allereerste stichters en leiders waren Frans Geivers als hoofdleider. Marcel v. d. Bergh en Jos Daniëls als afdelingsleiders en Jos Lenaerts, Jef Wuyts en Eugene Hermans als schaarleiders. Daar voor had men reeds de vakantieschool. Men kwam dan tijdens de grote vakantie rond 1 uur bijeen op de speelplaats van de jongensschool. Daar werden wij opgewacht door enkele leiders van het Mariapatronaat uit Turnhout, waaronder Frans Geivers en Jacques Lauwers.

Wanneer wij verzameld waren, zo'n veertigtal jonge knapen, ging het te voet via de Dijkzijde langs het oude kerkhof van Turnhout, de Grimstedestraat, Apostoliekenstraat naar de Patriottenstraat, waar wij in een school de groep van Turnhout vervoegden, om van daaruit, wederom te voet naar het Raadsherenpark te trekken. Na er tot 17 uur geravot te hebben in de bossen, werd weerom te voet de terugweg aangevangen. Ge kunt wel denken, dat wij, wanneer wij thuis kwamen, vermoeid maar tevreden na het avondeten in bed kropen, om 's anderendaags weerom aan die zelfde trip te beginnen. Dit gebeurde zo viermaal per week.

Het jaar daarop hebben de leiders het toch wat te ver gevonden, en hadden van Sebrechts, de grote baas van het landgoed "De Lint" – nu gans verkaveld - bekomen dat wij over een bosruimte mochten beschikken tegen het Brooseinde aan. Ons aantal was zienderogen aangegroeid tot wel 100 man, te meer daar wij 's namiddags getrakteerd werden op een bord pap die men van melkpoeder maakten. 't Was oorlog en wij, aankomende jeugd, konden dat goed gebruiken. Er waren jongens bij die thuis niet te veel eten kregen en speciaal voor die pap naar de vakantieschool kwamen.

Groepsfoto Sint-Bavo-Chiro met o.a. Henri Wuyts, Eugeen Hermans, Jan Schots, Corneel Verstaelen, Jos Lenaerts, Omer Dingenen, Jef De Proost, Isidoor Mertens, Jef Wuyts, Maurice De Proost, Jan Lenaerts, Jean Helsen, Suske Helsen, Willy De Proost, Fredy Lenaerts, Jan Lenaerts, Willy Hannes, Cyril Hannes, Louis Braes, Jef Hannes, Jef Claesen, Erik Op de Beeck, Vic Hannes, Seraf Op de Beeck en andere.

Dagelijks trokken wij de bossen in en amuseerden ons opperbest. Daar wij met onze vrije dagen ('s zondags) niet veel om handen hadden om onze tijd door te brengen werden de koppen bijeen gestoken met enkele leiders van het Mariapatronaat die in Oud-Turnhout woonden, en werd de "Chiro" geboren, onafhankelijk van het patronaat in Turnhout, waar reeds verscheidene jongens van ons dorp naar toe gingen. Zij hadden een groen hemd met zwarte broek en gelen das als uniform. Daardoor noemden men hen "DE GROENEN". Wij hadden een wit hemd met oranje das. Later, na 6 maanden toen onze proefperiode voorbij was en wij ons konden aansluiten bij de Landsbond, kregen wij een bruin hemd met zwarte broek en gelen das. Daar het patronaat in Turnhout geleid werd door de bruin paters en niet aangesloten was bij de Landsbond hebben deze steeds hun eigen koers gevaren. Er bestond zelfs een rivaliteit tussen beiden, want meerdere jongens zegden de Groenen vaarwel en sloten zich aan bij de eigen Oud-Turnhoutse Chiro.

Wij waren al vlug met een tachtigtal leden. De vereniging was ingedeeld in drie afdelingen: de jongknappen, de knappen en de kerels. De algemene leiding berustte bij de hoofdleider. Bij stichting was dat Frans Geivers, en later was dat Omer Dingenen. Dan had men de drie afdelingsleiders. Iedere afdeling was verdeeld in scharen met aan het hoofd de schaarleider. Deze scharen waren nog eens ingedeeld in vendels, met een vendel en ondervendelleider. Iedere vendel had een heilige als beschermer. Het vendel werd naar hem genoemd; bijvoorbeeld, het St.-Jorisevendel, het Johan Bergmansvendel enz... Ook beschikten wij over een burcht, een plaats in het gebouw dat tot onze beschikking werd gesteld en dat wij volgens onze smaak mochten aankleden. Een vendel bestond uit acht man, een schaar uit drie vendels. Daar de meeste leden knappen en kerels waren werden deze in het begin samengevoegd en speelden ze samen.

In de beginperiode droegen de leden nog lange broeken. Op de foto herkennen we van l. n. r. Leo Wens, Seraf Op de Beeck, Theo Op de Beeck, Jef Verhaegen, Gust Roes, Gust Van Hoof, Jef Ooms, Guido Segers, Gustaaf Gijs en Sus Op de Beeck. Achter de vaandrig stappen Jack Lauwers en Herman Op de Beeck.

De jongknappen speelden apart. Het lokaal was in het dorp achter de woning van Georges Jacobs, in de magazijnen waar hij vroeger zijn tabak opsloeg en sigaren maakten. De beroemde Margrietjes. Daar kwamen wij rond twee uur bijeen. Wanneer de vlag werd gehesen stonden wij allen in 't gelid en brachten de groet aan de vlag om daarna al zingend naar het Lof te marcheren.

De hoofdleider, na de aanwezigen gegroet te hebben en de orde van de dag gelezen te hebben, begon met de groet als volgt:

Hijs de vlag voor de nieuwe dag. Wij allen in koor:	Heil
Hoog in top zonnewaarts op	Heil
Gods banier Uw wachters hier	Heil
Vast het oog op U geslaan	Heil
Staan wij klaar bij 't Christievaan	Heil
Tot strijd berijd!!!	Heil

Na het Lof trokken wij de bossen in of naar de Broederspleinen. Of wij gezonde jongens waren hoef ik u niet te zeggen.

Wanneer het slecht weer was gingen wij, na het Lof, terug naar ons lokaal waar men ons liederen aanleerden, waar we kaarten speelden of ping pong; kortom, wij amuseerden ons best. De liederen die wij aanleerden waren gewoonlijk strijdliederen en stonden in het teken van Vlaanderen en Christus. De leuze: "Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus" werd hier strikt toegepast. Na enige maanden, wanneer men zich voorbeeldig gedragen had, mocht men de eed van trouw afleggen en kreeg men een getuigschrift dat plechtig werd overhandigd. Hieruit citeer ik één zin: "Ik hou van Vlaanderen en zijn volk en maak het vrij en groot!" Dit is allemaal nu veranderd, de echte Chirogeest bestaat niet meer, men gebruikt nog wel de naam maar men leeft er niet meer na. Spijtig.

Op leidersdag te Antwerpen op paasmaandag 1947
v. l. n. r. Gust Roes, Herman Op de Beeck, Theo Op de Beeck en Leo Wens

Kamperen

Na een wekelijkse leidersvergadering werd er besloten om op kamp te gaan tijdens de paasvakantie, - Tijdens de grote vakantie hadden wij de vakantieschool – naar Herentals. Er werd met het college in Herentals contact opgenomen en wij konden beschikken over een slaapzaal van de internen die op paasverlof waren, alsook over de nodige accommodatie, zoals keuken, sanitair enz... Vooraleer het zo ver was, moesten de handen uit de mouwen gestoken worden. Er moest toelating gevraagd worden via de landsbond aan de bezetter. (Pasen 1941) Er werd rondgegaan bij de boeren om eten, want alles was gerantsoeneerd. Die omhaling viel nogal mee. Vele kleintjes maken een groot! Wat het vlees betrof meestal spek viel tegen, tot Jef Wuyts, één van de leiders, het idee naar voorbracht om een schaap te slachten dat door zijn ouders gratis werd afgestaan. En of wij in onze nopjes waren!!!

Wij zouden er 10 dagen op uittrekken. 's Zaterdags werd het beestje geslacht, in kwartieren gesneden en verpakt (sluikslachting). Zondags werden onze rugzakken mee naar het lokaal gebracht, deze werden door Jef met zijn camion naar Herentals gedaan, waar wij 's maandags met de trein naar toe gingen.

Voor velen, ja, voor allen, was dit de eerste keer dat men van huis weg was. We liepen er allen wat onwennig bij.

Na ons geïnstalleerd te hebben onder het toezien van een leider, gingen wij 's namiddags de stad verkennen. Na het avondmaal werd er een bidstonde gehouden, waarna wij allen onze brits gingen opzoeken. Die eerste nacht moesten de leiders alle moeite doen om de orde te handhaven. Allemaal jonge rakkers op één slaapzaal, ge kunt begrijpen dat er veel gelachen

V. l. n. r. Louis Bissaerts, Los Lenaerts, Jef Wuyts, Omer Dingenen, Corneel Verstraelen en Maurice De Proost. Foto genomen stwg. Op Mol aan de maalderij Wuyts (Huidige maalderij Vinckx)

en gespeeld werd, tot uiteindelijk de slaap ons te pakken kreeg en wij in het land der dromen verzeilden.

Dinsdags morgen opstaan, groet aan de vlag en in 't gelid al zingend naar de kerk, om daarna onze voeten onder de tafel te steken voor het ontbijt. Er werd een beurtrol opgemaakt om de leiders in de keuken te helpen (corvee) en de slaapzaal op te ruimen. De anderen trokken richting Lichtaart de bossen in. Rond 12 uur kwamen we terug naar het bivak voor het middagmaal. Men had een lekkere groentesoep klaargemaakt, nadien kregen we savooikool met schapenvlees, van het schaap dat 's zaterdags geslacht was, en patatten. 's Namiddags terug de bossen in tot 18 uur. Na het avondeten dat bestond uit boterhammen en havermoutse pap, van melkpoeder, werd er kaarten gespeeld en op de speelplaats nog wat gerakkerd. Rond 21 uur werd er rond de vlag het rozenhoedje gebeden, waar na de vlag bij het zingen van het afscheidslied gestreken werd. In tegenstelling met de vorige avond vielen wij allen, na een vermoeiende dag, direct in slaap.

Het moet zo rond 1 uur 's nachts geweest zijn, dat ik wakker werd van krampen in mijn buik. Maurice, mijn jeugdvriend die naast mij sliep, zat reeds op de rand van zijn bed. Met zijn handen tegen zijn buik gedrukt zat hij te kermen van het kolieken. Hij was reeds tweemaal naar de W. C. geweest, maar dit was niets gekort. De krampen bleven maar komen, tot hij zich weer vierklauwens uit de voeten maakte, recht naar het toilet. Ik moest zelf ook gaan. Boven, waar wij sliepen, waren twee W. C. 's, deze waren bezet, zodat ik besloot beneden te gaan waar er meerdere waren. Ik zat nog maar pas of alles spoot er af. Ik had diarree. Na een kwart uur daar gezeten te hebben riskeerde ik terug naar boven te gaan, onderweg op de trap passeerde ik vrienden die van het zelfde bedje ziek waren. Doch ik lag nog

De jong knapen van de Chiro met met ondermeer: Jean Helsen thans pastoor te Emblem, Erik Op de Beeck, Jan Lenaerts, Aloïs Hermans, Fred Lenaerts en andere.

maar pas in mijn bed of ik moest terug. Intussen had de leider, die bij ons op de slaapzaal sliep, de anderen verwittigd, maar deze hadden van hetzelfde laken een broek. Na een half uur stond de ganse zaal in rep en roer. Er werd geweend en gekreund, naar beneden naar de toiletten gelopen. De twee W. C. 's boven konden niet meer gebruikt worden; deze waren reeds onder gescheten, zelfs de trap naar beneden lag vol uitwerpselen en braaksel. Verscheidene van ons kregen koorts en lagen te rillen in hun bed, de moeite niet meer doen om op te staan en alles maar in hun pyjamabroek deden. Dit was abnormaal, een dokter werd opgeroepen. Deze stelde algemene vergiftiging vast. Ge kunt u wel voorstellen in welke chaos wij geland waren. In de zaal hing er een stank van jewelste, op de leiders moest men niet rekenen, die waren er even erg aan toe. Medicamenten werden uitgedeeld. Jongens die met koorts lagen kregen een spuitje toegediend.

's Morgens werden onze ouders verwittigd, degene die er het ergst aan toe waren werden door hen opgehaald. Dat er paniek was hoef ik u niet te schrijven. Er werd met beschuldigde ogen naar de leiders gekeken. Wat had men ons gegeven om zo ziek te zijn? Ja, schapenvlees dat niet voldoende uitgestorven was, en dat nog werd gebakken in smoutolie, had ons dit gelapt. Gelukkig bleef alles bij buikloop, het had erger kunnen zijn. Enkele jongens die al hersteld waren, ruimden de slaapzaal op. Lakens, pyjama's en handdoeken werden reeds in de grote ketels waar men soep en patatten in kookten gewassen en te drogen gehangen op de speelplaats. Van kamperen kwam niets meer in huis. De leiders hadden hun les geleerd, om zelf zo maar een schaap te slachten zonder te weten dat dit vlees moest uitsterven vooraleer men het kan gebruiken. Zij hadden van de nood een deugd willen maken, maar waren in zeer troebel water terecht gekomen.

De Chiro op kamp in de Postelse Abdij.
Van l. naar r. Maurice De Proost, Omer Dingenen, E. H. Gepst, Corneel Verstraelen, Eugeen Hermans

Westerlo

Het jaar daarop in 1942, gingen wij naar Westerlo kamperen. Bij een boer, tussen Westerlo en Zoerle Parwijs, konden wij in een schuur slapen op stro. De leiding berustte toen bij Omer Dingenen, deze had Frans Geivers opgevolgd. Alles was beter georganiseerd en er heerste meer tucht onder de Chirojongens. Hij was ouder dan Frans en wist beter met ons om te gaan. Niettegenstaande dit kamp veel minder comfortabel was dan in Herentals, hebben wij ons daar goed geamuseerd. Vlees kregen wij niet meer te eten, wel spek dat men bij de boeren in Oud-Turnhout rondgehaald had. Hier moesten wij ook zo ver niet lopen om in de bossen te geraken, wij zaten er midden in. Op sanitair gebied was het maar triestig gesteld. Eén W. C., dat van den boer zelf, voor een twintig tal jongens. 's Morgens enkel emmers koud water om ons te wassen. Wanneer iedereen min of meer gewassen was, de ene was al moediger dan de andere en stond met ontbloot bovenlijf te schrobben, was er al zeker een half uur verstreken, daardoor moesten wij vroeger opstaan want om half acht was de vroegmis waarheen wij dagelijks in 't gelid en al zingend naar toe gingen. De ene dag was het naar Westerlo, de andere dag naar Oosterlo, zo'n 3 Km. van ons kampement.

Ik herinner mij nog dat wij 's avonds langs een bosweg bij een kapelleke na het rozenhoedje ons avondlied zongen. De dennenbomen stonden er roerloos bij, alleen het lispelen van de wind tussen de dennentakken begeleidde ons lied en heel devotelijk klonk uit een twintigtal jongenskelen helder als kristal het volgende lied:

O Heer d'avond is neergekomen
 De zonne zonk het duister klom
 De winden doorruisen de bomen
 En verre sterren staan alom
 Wij knielen neer om U te zingen
 In 't slapend woud ons avondlied
 Wij danken U voor wat w' ontvingen
 Wij vragen Heer, verlaat ons niet.

Knielen, knielen knielen wij neder
 Door de stilte weerklinkt onze bee
 Luisterend fluisterend kruinen mee
 En sterren staren teder
 Geef ons Heer, zegen rust en vree

Wanneer wij dan aan de hofstede aankwamen en onze rustplaats in de schuur opzochten, werd er niet meer gepraat en waren wij vlug in 't land der dromen om 's morgens flink uitgerust aan een nieuwe dag te beginnen.

Het jaar daarop, in 1943, gingen wij op kamp bij de paters in Postel.

Onze leider, Omer Dingenen, had daar zeer goede relaties en had kunnen bekomen dat wij in de abdij mochten logeren. Dit was heel wat anders. Toen wij daar aankwamen stonden onze één persoonsbedden schoon gereid klaar. De dampende koffie met een hoop boterhammen stond ons in de refter van de broeders op te wachten. Het eten was prima want broeder kok kookte voor ons mee, niettegenstaande het oorlog was en alles streng gerantsoeneerd was. Wel kregen wij na het avondgebed dagelijks zedenpreken van pater Otten die ons voor

de gevaren in het leven waarschuwden. Dit kamp was een kleine retraite voor ons aankomende kerels van 16 jaar.

Dit was voor mij het mooiste kamp dat ik meegemaakt heb.

Het jaar daarop werden wij bevrijd, en kwam van kamperen niets in huis. Door omstandigheden werd er in 1945 niet op kamp gegaan. Toch riskeerden enigen van ons op eigen initiatief met een tent er op uit te trekken naar Postel, wat niet naar de zin was van de Chiroleiding. Dit was toen voor ons het einde van ons Chiroleven. Zes jongens namen toen ontslag en gingen het jaar daarop met nog enige andere jongens terug kamperen dit maal naar het Campinastrand.

Mooie herinneringen vergeet men niet vlug, slechte wil men zo vlug mogelijk vergeten.

Isidoor Mertens

Van links naar rechts: Corneel Verstraelen, Maurice De Proost, Jos Lenaerts en Louis Bissaerts

Iets over heksen en heksenprocessen.

De vrees voor onbekende bovennatuurlijke krachten waartegen de mens weerloos was, leidde op het einde van de Middeleeuwen tot een ware heksenwaan. Het geloof in hekserij, toverij en duivelsgeloof waren het gevolg daarvan. De heksenwaan en heksenvervolging nam op het einde van de 16de eeuw in onze Kempen scherpe vormen aan. Vóór de Beeldenstorm bestond de hekserij praktisch alleen in het betoveren van dieren, boter en melk en had de bestraffing geenszins een fatale dodelijk afloop voor de verdachten. De beschuldiging van toverij bestond toen alleen maar uit vermoedens, en gelukkig was het slachtoffer tegen wie er geen bewijzen konden worden gevonden. Zo werd in 1417 Lysbeth Mande van Oud-Turnhout ervan verdacht der lieden haer milc... ontoverd te hebben, maar de schout kon geen bewijs leveren. Liever dan gevonnist te worden verkoos Lysbeth de som van 9 kronen licht of 35 s.gr. te betalen. De meeste beschuldigingen ontstonden door burenruzie of jarloezie, en daar in de meeste gevallen de schout geen bewijzen kon vinden, kwam de beschuldigde er meestal van af met een geldboete of een bedevaart zoals Woyte Metten. Woyte Metten uit Herentals werd in 1466 gestraft omdat hij de duivel had gemaent en hem 's nachts in gezelschap had aangeropen. Hij moest een bedevaart doen naar Sint-Pieter te Rome, maar mocht deze ook afkopen door 10 peters te geven voor de Ste.-Woutruydekerk. Honderd jaar later zou de heksenwaanzin andere vormen aannemen.

In 1565 leefde te Kasterlee een weduwe die ongeveer tachtig jaar oud was. Haar zoon werd op de brandstapel terechtgesteld wegens moord op zijn vader. Gedurende het verloop van dit proces werd de vadermoordenaar gefolterd en waanzinnig van

de pijn had hij zijn moeder van hekserij beschuldigd. Deze aanklacht volstond om de arme weduwe tijdens de terechtstelling van haar zoon aan te houden.

Reeds dadelijk wilde men de vrouw folteren en haar bekentenissen afdwingen gezien de scherprechter van Antwerpen nu toch daar was en men van deze uitzonderlijke gelegenheid wilde gebruik maken. De vorster van Kasterlee, wiens huis als gevangenis dienst deed, verzette zich tegen dit besluit hetwelk in strijd was met de bepalingen der Blijde-Inkomst, vermits eerst een voorafgaandelijk onderzoek werd vereist alvorens tot scherpe exmanatie, foltering, mocht overgegaan worden.

De rechtelijke officieren stelden dan een akte van aanklacht op welke de verdere proceduur mogelijk zou maken. Deze aanklacht luidde ongeveer als volgt.

Gedurende lange jaren genoot de weduwe van een slechte faam daar ze door iedereen als een heks aangezien werd. Vóór dertig jaar reeds voor de eerste maal aangehouden door de drossaard van Brabant omwille van toverpraktijken had men haar weer vrijgelaten nadat ze beloofd had haar leven te beteren. Ze vergat nochtans haar beloften en betoverde het vee van twee boeren. Een ander dorpsgenoot had ze de ziekte op het lijf gejaagd. Deze had haar, om zijn wraakzucht te koelen, een goed pak slaag willen geven. Dit lukte hem echter niet omdat de heks telkens wegvloog wanneer hij haar achterna zat!

Al deze verhalen en verdachtmakingen werden graag geloofd en motiveerden de in beschuldigingstelling der gewaande heks. De weduwe mocht een verdediger kiezen en een rechtsgeleerde nam deze ondankbare taak op zich en deed al het mogelijke om zijn kliente, welke hij "die goede aarme vrouw van 80 jaeren" noemde, te redden.

Tussen 8 november 1565 en 23 januari daaropvolgend werden de schepenen achtentwintig maal samengeroepen.

Tijdens de zittingen van 25, 26 en 29 november nam men het eerst de getuigen een verhoor af; een tiental boeren en boerinnen van de omtrek beweerden het slachtoffer te zijn geweest van de drijfverijen der toverheks, terwijl de anderen verklaringen aflegden over 't geen ze horen zeggen hadden. Vooral de beschuldiging van de zoon was van belang, hieraan kon niets meer verholpen worden vermits dezelve schepenen tegenwoordig waren bij de foltering van de moordenaar.

Alvorens nu de schepenen uitspraak konden doen, waren deze landelijke rechters verplicht het advies in te winnen van ervaren rechtsgeleerden. De schepenen van Kasterlee onderwierpen de processtukken aan het onderzoek der advokaten van de Grote Raad van Mechelen.

Deze antwoordden: *“dadvīs esdat schepenen alear recht te doen ten principale, ex officio, sullen herhoeren ende recolleren de ghetuygen belegt van wegghen des voirs schoutet, ende besundere naerder ondervraghen op de circumstantiën van de feyten in huerlieder depositie ghementioneert, ende merkelijk aangaende den tijt, ende zo verre de selve ghetuyhe in huerlieder depositie perserveren, ende tot dyen verclaren de fame ende feyten daer van zyluyden respectivelick deposeren gheschiet te zijne binnen de twintig jaeren herwers dat zyluyden scepenen in dyen ghevalle de selve muegghen wysen ter scherper examinatie”*.

De schepenen schikten zich naar deze beslissing en maakten nogmaals de resultaten van de ondervraging aan de rechtsgeleerden over die op 20 januari 1566 beslisten dat ze *“behooiren de voirs verweerderesse te wijzen ende condemneren ter scherper examinatie ende torture”*. Drie dagen later werd

de oude vrouw op de pijnbank gelegd.

Twee beulsknechten kwamen speciaal van Antwerpen en installeerden zich in de schuur van de vorster. Van 's morgens negen uur begon de zitting waaraan de schepen voltallig deelnamen.

De vrouw werd gans ontkleed en zo geradbraakt dat haar linkerarm werd gebroken, maar bekennen deed ze niet, alleen riep ze van tijd tot tijd; “Heer, Heer, is er geen genade”! Rond de middag gingen schepenen en scherprechters hun middagmaal gebruiken, terwijl de beschuldigde, in volle winter, op een stenen vloer uitgestrekt werd. Na de middag werden haar de haren afgeschoren teneinde na te gaan of er geen tovertoken op haar lichaam te vinden was en tevens te beletten dat ze een tovermiddel zou verbergen. Tot bloedens toe werd ze dan gegeseld. Toen kwam een der schepenen op het lumineus gedacht de beklaagde koeienpis te doen drinken, hetgeen dan ook gebeurde. Maar de vrouw bekende nog steeds niet en de tormenten moesten voor die dag gestaakt worden.

De beklaagde werd in erbarmelijke toestand terug naar haar cel gevoerd en in de kluisters gelegd.

De volgende morgen trof men haar dood aan. De arme vrouw was in een erbarmelijke toestand aan haar opgelopen verwondingen overleden.

Dit geschiedde ten jare 1565 te Kasterlee. Het relaas van de feiten werd in officiële stukken geacteerd. Op het einde van de vorige eeuw werden deze documenten door een geschiedvorster teruggevonden en ontcijferd.

Denk nu niet dat het bij dit ene voorval bleef, het is slechts een voorbeeld van de verschrikkelijke heksenwaan en heksenvervolging in onze gewesten. In Herentals werden in die periode vier vrouwen als heks verbrand: Anna Cuypers op 28

september 1595; Margariete Seels en Petronelle Tobs op 16 oktober 1595 en Elisabeth Ykens op 16 januari 1596.

Het bijgeloof is een verschijnsel van alle tijden en alle volkeren. Tot in de oudste tijden vindt men sporen terug van bijgelovig handelingen, en zelfs op onze dagen wordt in sommige streken het geloof nog gehecht aan waarzeggerij en dies meer.

Het bijgeloof is anderzijds een begrijpelijks iets, het is een gevolg van onze menselijke onvolmaaktheid. Waar de mens aanvoelt dat er boven hem iets oneindig hoger staat, daar is het bijgeloof een uiting van de menselijke onvolmaaktheid, die langs niet godsdienstige wegen het boven natuurlijke tracht te benaderen. En dit bijgeloof zal vooral in tijden van godsdienstig en moreel verval de kop meer omhoog steken.

Ten tijde van de grote heksenvervolging aanzag men de heksen als menselijke verworpingen, meestal van het vrouwelijk geslacht, welke een pakt met de duivel hadden afgesloten om door het aanwenden van allerlei tovermiddelen hun evennaaste in lijf en goed te schaden. Het waren mensen die deelnamen aan de nachtelijke "sabbat" waar ze de duivel, in menselijke gedaante, eer bewezen en God, Kerk en Sakramenten verloochenden. Men dacht dat de heksen zich in snelle vaart door de lucht naar de plaats begaven waar de sabbat plaats greep om daar met de andere heksen en met de duivel om te gaan. Men was ervan overtuigd dat de heksen zich in dieren konden veranderen en onheil teweeg brengen.

De meeste heksenprocessen in onze gewesten werden afgehandeld door de wereldlijke rechtbanken, maar ook de geestelijk hoven waren bevoegd omwille van de geloofsafzwering en de aanroeping van de duivel. Wanneer een gemeente heks of tovenaer nochtans voor het geestelijke hof moest verschijnen, kwam hij of zij er meestal goed van af.

De gewone rechters die zich voor de wereldlijke rechtbanken met de heksenprocessen bezig hielden, waren de schepenen die in de plaatselijke rechtbanken zetelden. Boven hen stonden de provinciale justitieraden. Aan elke ondergeschikte rechtbank was een officier verbonden, schout, amman, mayeur, prévot of bailli genaamd. Zijn taak bestond in het doen naleven der wetten en reglementen, het samenroepen der rechters en bij de rechtbank de functie van maender of maenheer waar te nemen.

De schepenen waren meestal lieden van te lande, in een tijd dat de ontwikkeling van de gewone man verre van gevorderd was, en hun onkunde blijkt genoegzaam uit de voorbereiding en het verdere verloop der heksenprocessen. In de steden waar de algemene ontwikkeling op een hoger peil stond, waren minder buitensporigheden te vrezen. Op het platteland waren de schepenen verplicht het dossier der instructie naar de rechters, waar ze van afhingen, te verzenden. Het dossier werd na onderzoek teruggezonden met de nodige aanwijzingen en schikkingen welke dienden getroffen.

Buiten het op heterdaad betrappen van een misdadiger kon niemand aangehouden worden, tenzij na een voorafgaandelijk onderzoek. Bij de schepenbanken geschiedde dit onderzoek door enkele schepenen in 't bijzijn van de schout. De omstandigheden welke aanleiding konden geven tot het aanhouden van een heks waren gewoonlijk de volgende: de gerechtelijke officier, n.l. de schout, stelde een algemeen onderzoek in; waren er aanklachten tegen een heks aanwezig dan gaven de schepenen aan de schout vergunning om haar aan te houden na de toelating gevraagd te hebben van een hogere rechtsmacht. Ook kon ten gevolge van openbare geruchten over geheimzinnige sterfgevallen van personen en dieren een heks daarvoor verantwoordelijk gesteld worden. Ongetwijfeld werden de talrijkste slachtoffers geleverd

door het verklikken van medeplichtigen onder de druk der tormenten tijdens de folteringen.

Binnen de vierentwintig uren na de aanhouding ging men over tot een eerste ondervraging. De meeste schepenbanken lieten toe dat de beschuldigde een verdediger uitkoos, hetgeen bij de heksenprocessen niet dikwijls voorkwam, vermits de heksen meestal niet over het nodige geld beschikten en tevens omdat de meeste rechtsgeleerden hiervoor niet te vinden waren uit vrees zelf van toverij beticht te worden.

Het eigenlijk onderzoek nam een aanvang met het wederoproepen der getuigen en de confrontatie. Dan brak het ogenblik aan waarop de rechters tot een werkelijk oordeel overgingen. Volgens de omstandigheden konden de rechters de beschuldigde vrijspreken. Dit gebeurde haast nooit bij een heksenproces. Men kon beklaagde ook definitief tot een zekere straf veroordelen of hem tot de pijnbank verwijzen.

Spijts allerhande restricties door de overheid gemaakt, waren de plaatselijke schepenen er vast van overtuigd dat elke beklaagde die de doodstraf verdiende, moest gefolderd worden om hem bekentenissen af te dwingen. Niemand werd van de tortuur vrijgesteld, tenzij de kinderen beneden de veertien jaar, de ouderlingen die tekenen van kindsheid vertoonden en de zwangere vrouwen. Voor de heksen nochtans was er geen genade, ook kinderen en ouderlingen werden meedogeloos op de pijnbank gelegd.

Pas in 1595 stelden onze machthebbers misbruiken vast bij het voeren der heksenprocessen en namen enkele maatregelen om de kwaal uit te roeien en te beletten dat arme vrouwen onschuldig zouden gestraft worden.

Wanneer de dag en het uur der foltering vastgesteld waren, werd de beklaagde door de schout voorbereid. Deze moest de

beklaagde lichamelijk uitputten. Dit gebeurde meestal door de beklaagde vier en twintig uur voor een vuur te zetten zonder eten of drinken. De rechters gingen dan eerst over tot een morele proef: Men las namelijk de veroordeling der "scherper exminatie" voor en men bescheef de beklaagde de folteringsverschrikkingen. Indien de beklaagde toegaf, moest hij onmiddellijk zijn verklaring ondertekenen, bekende hij niet, dan werd hij op de pijnbank gelegd.

Eigenlijk duurde de foltering niet langer dan bij dekreet der rechters vastgesteld werd of tot de bekentenis uitgelokt was. In feite werden de beklaagden aan de willekeur der rechters en beulen overgeleverd. Bekende de beklaagde tijdens de tormenten dan had deze bekentenis geen waarde. Men moest de beklaagde, na zijn bekentenis, vier en twintig uren gerust laten en hem de nodige hulp verstrekken om terug op adem te komen. Herhaalde hij op dat ogenblik de bekentenissen, dan waren de bewijzen tegen hem vollegdig aanwezig, zoniet herbegon men eenvoudig met de folteringen tot driemaal toe. Doorstond de beklaagde nu de folteringen - hetgeen bij de heksenprocessen niet zo dikwijls gebeurde - dan werd hij weer vrijgelaten en hoefde hij enkel de proceskosten te betalen.

De vragen die aan de beschuldigten gesteld werden tijdens de folteringen kunnen in twaalf punten samengevat worden:

1. Welke eed hebt gij voor de duivel afgelegd?
2. Met welke ceremoniën gaat dit gepaard en tijdens welke plechtigheden?
3. Welke beloften hebt gij afgelegd en onder welke bewoordingen?
4. Welke tegenprestatie werd u door de duivel toegezegd en hoopt gij daardoor geld of goed te verkrijgen?

5. Op welke manier begeeft gij u naar de verzamelplaatsen en hoe danst men daar?
6. Gaat de reis te voet of komt men u halen en brengt men u erheen?
7. Waaruit bestaat de toverzalf, hoe en waaruit wordt ze bereid?
8. Door welke tovermiddelen brengt gij onheil over mensen, dieren en vruchten?
9. Vliegt gij tijdens uw reizen door de lucht of kunt ge dat niet?
10. Is het reeds voorgekomen dat uw trawanten bij u thuis kwamen of komen daar ook duivels?
11. Wat voerde gij uit op de sabbat en hoeveel personen waren daar aanwezig?
12. Op welke tijdstippen moet gij u naar den sabbat begeven en waar hebben deze vergaderingen plaats?

Een bewijs dat tegen de heksen werd aangevoerd was het bestaan van het "duivelsteken". Wanneer een heks of tovenaar een duivelspakt getekend had, dan was deze in de macht van de duivel en ontving als bewijs van deze verbintenis een teken zonder bepaalden vorm. Sommigen zagen er de vorm in van een pad, anderen van een geitenpoot en volgens de mening van nog anderen geleek het op een spin. Men vond het zo gezegde teken gewoonlijk in het oog, op de linkerkaak, onder de oksels, tussen de twee schouders, enz. Bij het opsporen van het tovertteken onderzocht met al de vlekken en buitengewone tekens op het lichaam en keurde ze dan door er een lange naald in te steken. Indien er bij deze operatie geen bloed vloede of de plek ongevoelig scheen, dan was dit een gedeeltelijk bewijs dat een pakt met de duivel gesloten was.

De tortuur was de laatste werkzaamheid. Wanneer deze afgelopen was, hadden de rechters niets anders meer te doen

dan te beraadslagen en hun vonnis uit te spreken. De uitspraak werd een eerste maal voorgelezen voor de rechtbank zelf en een tweede maal op de plaats der terechtstelling. Er was hier geen beroep mogelijk.

De heksen werden dikwijls tot de brandstapel veroordeeld en gewoonlijk eerst aan de kaak gewurgd en tentoongesteld. Het vonnis diende zohaast mogelijk, dikwijls dezelfde dag, uitgevoerd te worden. De brandstapel bestond uit een hoop brandhout met middenin een paal geplant waaraan het slachtoffer dood of levend werd vastgebonden.

De heksenprocessen namen rond het einde der XVIIe eeuw een einde. Hier mee was de heksenwaan, het geloof eraan en de vrees uit het volk niet verdwenen. Dikwijls gebeurde het nog dat vermeende heksen door de volkswoede mishandeld werden. De onderdrukking van de toverij in onze gewesten was een treurige en wrede geschiedenis.

De heksenwaan en heksenprocessen behoren nu tot het verleden, maar het bijgeloof bleef voortwoekeren, al zij het dan in mindere maten en onder andere vormen. En dat mensen voor andere mensen zeer wreed kunnen zijn, ja daar kunnen de mensen die de oorlog nog hebben meegemaakt over mee spreken.

Roger Van Mierlo.

Activiteitenkalender najaar 2000

Heemkundekring Als Ice Can – Arendonk

Algemeen:

Het museum is steeds open voor bezoekers op de laatste zondag van de maand en dit van 14u tot 17u. (In de zomerperiode is dan tevens de molen open voor bezoek).

Zondag 27 augustus 2000 is het Provinciale Molendag. Museum en molen zijn open op de gebruikelijke openingsuren.

Zondag 10 september is het 'Open-Monumentendag'. Dit jaar staat de dag in het teken van de 'tijd'. De inkomhal van het museum zal dan verfraaid zijn met de wijzerplaat van de oude kerk van Arendonk (St.-Job) die 100 jaar geleden werd afgebroken. Deze wijzerplaat (zonder wijzers) geeft aan dat in ons museum de tijd tot stilstand is gebracht. Het is een symbool voor de tijdloosheid van onze herinneringen die we willen bewaren. Tevens zal er een thematentoonstelling doorgaan over de tijdmeting, het registreren van tijd. Kortom er zal een fraaie collectie klokken te bewonderen zijn. Het museum zal geopend zijn op zaterdag 9 september van 14u tot 17u en zondag 10 september van 10u tot 17u. Op zondag is tevens de molen geopend.

Vrijdag 20 oktober 2000 om 20u zal er in ons heemhuis een voordracht met diavoorstelling doorgaan onder de titel: "Bestrafing door de tijden heen". In deze voordracht zal door Hugo Driesen een beeld geschetst worden van de gebruikte bestraffingsmethoden in het verleden. Het verhaal begint in het Romeinse Rijk, gaat doorheen de donkere Middeleeuwen naar de Franse Revolutie. We krijgen meer uitleg over de barbaarse wijze van terechtstellen in het beschaafde Rome, het 'politiesysteem' in de Middeleeuwen, de

werking van de vierschaar en het beroep van 'beul'.

Zaterdag 4 en zondag 5 november 2000 gaat ons jaarlijks genealogisch weekend door in ons heemhuis. Zoals gebruikelijk zal een schare van deskundigen (waaronder de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde) u bijstaan in uw beginnend of gevorderd onderzoekswerk. Iedereen die interesse heeft voor zijn stamboom is welkom tijdens dit weekend. Openingsuren op zaterdag en zondag van 10u tot 17u. Het museum zelf zal die dagen gesloten zijn.

Zondag 19 november 2000 organiseren we voor de eerste keer een 'sigarenmakers-dag'. Deze dag is speciaal bedoeld voor al diegenen die ooit in de sigarennijverheid gewerkt hebben. Hoe deze dag er concreet zal uitzien zal u kunnen vernemen via de plaatselijke pers.

In de adventsperiode organiseren we opnieuw een thematentoonstelling i.v.m Kerstmis. Vorig jaar waren kerststallen uit Arendonk het centrale gegeven. Dit jaar bieden we u een kerststallententoonstelling in samenwerking met de Gemeentelijke Kunstacademie. We tonen u de kerststallen die onze Arendonkse kinderen zullen gemaakt hebben. We starten met een volledig weekend (op zaterdag 2 en zondag 3 december) waarop u reeds deze kerststallen kan komen bekijken maar tegelijk zal er een tentoonstelling zijn van kerstpostzegels en zal er de mogelijkheid zijn om uw kerstkaarten met een speciale dagstempel te laten versieren (samenwerking met de Arendonkse postzegelverzamelaars en de 'Post'). Nadien zal u op zondagen 10 en 17 december de kerststallententoonstelling nog kunnen bezoeken.

Guy Van Deuren

Op de boekenplank

Hopelijk hebt u de afgelopen weken ondanks de bijzonder kille en natte julimaand toch nog een beetje van de voor velen broodnodige vakantie kunnen genieten. Laten we hopen dat de maand augustus een betere start kent. Wegens plaatsgebrek hebt u vorige keer uw vertrouwde rubriek voor een keertje moeten missen. In dit nummer brengen we opnieuw een boeiende selectie uit de artikels verschenen in de heemkundige tijdschriften van onze bevriende heemkundekringen tijdens het tweede kwartaal van 2000.

Na het themanummer van oktober 1999 besteedt Heemkundegroep De Mierden uit Hooge Mierde, Lage Mierde en Hulsel in het recente nummer van **"Steen voor Steen"** uitgebreid aandacht aan de centrale plaats die de Kerk ook steeds in deze drie dorpen heeft ingenomen. Dit jaar is het immers 480 jaar geleden dat de parochies in Hooge en Lage Mierde zelfstandig werden. In het artikel **"De kerk: Beeldbepaler van Hulsel"** belichten Mari de Jong en Koos Timmermans het kerkgebouw van het dorp Hulsel. In **"Dagboek van een dorpsherder"** schetst pastoor en kindervriend Franciscus Muselaers (1890-1960) vooral voor de oudere generatie, een nostalgisch tijdsbeeld van Hooge Mierde. Hij belicht de naoorlogse periode tot aan zijn dood in 1960. In **"Dood van een kraamvrouw"** bewijst Wim Peters nogmaals dat vreugde en verdriet dicht bij elkaar liggen. Het gebeurde immers meermaals dat moeder en kind het kraambed niet overleefden. Tot slot beschrijft Joep Verspaandonk **"In een grafsteen"** het tragische verhaal achter een oude grafsteen in Lage Mierde.

In het juninummer van 2000 van heemkundige kring **"Zeven Neten"** uit Retie brengt Willy Thijs in het artikel **"Het einde van Hilifax JN 920: omzien in eerbied"** het boeiende relaas van de gebeurtenissen rond de Britse bommenwerper die neerstortte in Beverdonk op 22 oktober 1943. Een van de bemanningsleden die hierbij om het leven kwamen, ligt begraven op het kerkhof van Retie. De auteur ondernam ook een succesvolle zoektocht naar familieleden van een van de gesneuvelden, namelijk van Stephen Sitch. In dit nummer brengt Koen Mertens eveneens het vervolg van een eerder verschenen artikel **"De Steenweg op Mol"** of de Molvebaan (Sint-Martinusstraat) omstreeks 1910 en later.

In nummer 129 van **"Brieven van Paulus"** van heemkundekring Paulus van Daesdonck uit Ulvenhout wordt ruim aandacht besteed aan de viering van het 25-jarig bestaan van deze heemkundekring. In het artikel **"Wie was Paulus van Daesdonck?"** vertelt Jos Verdaasdonk over de bekende figuur Pauwels van der Daesdonck die meer dan 650 jaar geleden aan de oevers van de Mark leefde. Hij wordt van 1344 tot 1364 genoemd als leenman van de Heer van Breda. Pauwels is vermoedelijk de eerste eigenaar geweest van de hofstad Daesdonck, gelegen aan de linkeroever van de Mark onder Ginneken en Bavel, in de omgeving van de huidige Scheele Brug. In: **"Hoogtepunten van 25 jaar Paulus"** zet Jan van der Westerlaken de belangrijkste activiteiten van de afgelopen kwart eeuw op een rijtje. Eén van de hoogtepunten was ongetwijfeld het Brabants-heemkamp dat bij de viering van hun eerste lustrum in 1980 gehouden werd op het landgoed Anneville. Een ander hoogtepunt in de afgelopen 25 jaar was ontegensprekelijk ook de opening van hun museum in 1986. Hierin zijn intussen al

meer dan 30 tentoonstellingen gehouden. Tenslotte verhaalt Kees Leijten in *"Tijdbalk: 25 jaar Paulus van Daesdonck"* de geschiedenis van de afgelopen 25 jaar.

In het aprilnummer van 2000 van het tijdschrift van de heemkundige kring van **Kasterlee-Lichtaart-Tielen** verscheen alweer de 8ste aflevering uit de artikelenreeks Herbergen van de hand van Luc Swerts. In *"Van toeristencafé naar pension of hotel, deel 2"*, schetst Luc Swerts de geschiedenis van het *"Bergenhof"* eveneens gelegen op de Geelsebaan in Kasterlee. Hier begonnen Louis Meeuwsen, alias Sus Spak, en zijn vrouw Maria Mertens het eerste toeristencafé nabij de bergen. In de loop der jaren groeide dit café uit tot een klasserestaurant. Het was ooit een geliefde slaappleaats voor scoutsgroepen. Nu na 69 jaar is Bergenhof nog steeds springlevend en staat reeds de derde generatie van de familie Meeuwsen paraat om de toeristen te ontvangen. De vermoeide reizigers kunnen er nog steeds onderdak vinden.

In het juninummer van 2000 van *"De Scheeper"*, het tijdschrift van Heemkunde Werkgroep Reusel, brengt Thijs van der Zanden in *"In gesprek met een echte Reuselnaar"* een interview met de 69-jarige Jan Bel, in de Lensheuvel beter gekend als Jan van Jantje Bel. Hij is het oudste kind uit het Reuselse kruideniersgezin van vier van Jan Bel en Thee van den Borne. Uit zijn kindertijd herinnert Jan Bel junior zich dat hij vooraleer zijn vader omstreeks 1937 met een winkel begon, in dienst was van de gemeente als slotenveger. Daarbij was hij ook actief als sigarenmaker. Als oudste zoon heeft Jan ook van jongs af meegeholpen in de winkel. In het begin werden de bestellingen toen nog rondgebracht met de fiets. Later werd er gebruik

gemaakt van paard en een gesloten kar. Uit de oorlogsjaren weet Jan zich nog te herinneren dat op het eind van de oorlog één van de in wanorde terugtrekkende Duitsers voor hem stond met een getrokken revolver. Tijdens een van de laatste spannende oorlogsdagen werd ook nog het huis van de Reuselse ambtenaar Schuit getroffen door een granaat waarbij hun dochter om het leven kwam en zijn vrouw zwaar gewond werd. Dat vader Bel studeren heel belangrijk vond blijkt uit het feit dat Jan als een van de weinige Reuselse jongens de kans kreeg om middelbaar onderwijs te volgen. Tot aan zijn trouwdag is Jan zondags ook nog misdienaar geweest. Op 26-jarige leeftijd is Jan dan met Bets Damhuis uit Eersel getrouwd. Na hun trouwdag zijn Jan en Bets een gloednieuwe kruidenierswinkel begonnen in de Beukenlaan. Op het eind van de zestiger jaren, toen de concurrentie van de supermarkten steeds groter werd is Jan nog tot aan zijn pensioen werkzaam geweest bij zijn zwager Harrie van Gisbergen, een aannemer in Hooge Mierde. Hij maakte o.a. begrotingen en deed de inkoop van materialen. Eén van zijn belangrijkste hobby's is altijd de hondensport geweest, waarmee hij diverse prijzen in de wacht sleepte. In de rubriek *"Waar komen onze achternamen vandaan?"* schetst Wim van Gompel deze keer de herkomst van de ook bij ons veel voorkomende naam Van Gorp. In het derde en laatste deel van het artikel *"De Hoeven"* schetst Jaon Jansen de verdere geschiedenis van deze gelijknamige straat en haar bewoners in Reusel. In het 6de deel uit de artikelenreeks *"Is de post al geweest?"* van de hand van Graard Janssen, lezen we dat de tweede wereldoorlog zelfs zijn invloed heeft gehad op de postbedeling. Hierbij worden ook de verschillende postmannen die in deze moeilijke periode in het Reuselse postkantoor actief waren, niet vergeten.

In het juninummer van 2000 van “**De drie goddelijke deugden**” het tijdschrift van de heemkundekring Nicolaus Poppelius uit Ravels, Weelde en Poppel, brengt Willem Paulussen (+) nog twee interessante artikels voor de genealogen onder onze leden. In het artikel “**Het geslacht Baelemans te Ravels en te Weelde**” besteedt hij immers ruim aandacht aan de naam Baelemans. De eerste naamsvermeldingen kwamen in Weelde reeds voor in 1377. In het artikel “**De ontwikkeling van de naam Huybs te Ravels**” neemt Willem eveneens deze familienaam onder de loep.

Rudy Cornelis

Inhoud

Voorwoord	Blz. 1
Graven in de geschiedenis van Taxandria	Blz. 2
Lezingenreeks Cultuurhistorie in de Kempen	Blz. 5
Heemkunde en familiekunde op de informatiesnelweg	Blz. 9
Activiteiten van de Vlierbes (Beerse - Vlimmeren) in het najaar 2000	Blz. 10
Band bij Van Reusel	Blz. 12
De Chiro	Blz. 15
Iets over heksen en heksenprocessen.	Blz. 30
Activiteitenkalender najaar 2000 Heemkundekring Als Ice Can – Arendonk	Blz. 40
Op de boekenplank	Blz. 42

CORSENDONCA

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 100 fr.

Redactie en lay-out : Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout tel: 014/ 72.06.24
e-mail: roger.van.mierlo@pandora.be

Elk artikel of verhaal handelend over ons dorp, zowel van vroeger als nu en dat geschikt is voor ons tijdschrift, is steeds welkom op boven vernoemd redactie-adres.

Lidmaatschap

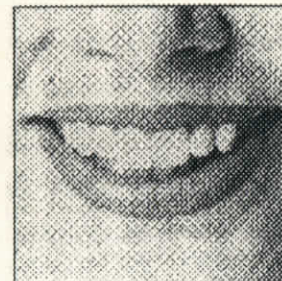
Het lidgeld bedraagt 250 fr per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **646-6074380-60 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Contact adressen

Wim van Hout, Polderstraat. 30	tel: 014/41.65.72 e-mail: wim.van.hout@village.uunet.be
Jan Sels, Draaiboom 98	tel: 014/45.18.12 e-mail: sels.jan@skynet.be
Hugo Miguet, Sprinkhaanweg 4	tel: 014/45.10.88
Rudy Cornelis, Polderstraat. 57	tel: 014/42.65.85 e-mail: RCornelis@advalvas.be
Leo van Hooghten, P. Dielsstraat 23	tel: 014/45.22.56 e-mail: leo.van.hooghten@ping.be
Roger Haeseldonckx, Werkendam 142	tel: 014/41.96.08
Roger van Mierlo, Draaiboom 4	tel: 014/72.06.24 e-mail: roger.van.mierlo@pandora.be

BANKUNIE

BELEGGINGSADVIES

ONS DOEL, UW GLIMLACH

**KANTOOR OOSTHOVEN
POLDERSTRAAT 29
TEL. 014/41 16 35**

**KANTOOR OUD-TURNHOUT
STWG. OP TURNHOUT 22
TEL. 014/45 37 73**